

OCENE IN POROČILA

Paul Garelli, *Le Proche Orient asiatique des origines aux invasions des peuples de la mer*. Paris, Presses Universitaires de France, 1969, 377 str., 4 kronološke tabele, 2 karti, indeks. Nouvelle Clio. L'Histoire et ses problèmes, vol. 2.

Paul Garelli je profesor na Sorbonni in pisec temeljnega dela o asirskih kolonijah v Mali Aziji in njihovem odnosu do domačega prebivalstva »Les Assyriens en Cappadoce«, Paris 1963. Pričujoče delo sodi kljub majhnemu obsegu in formatu brez dvoma med najboljše splošne pregledne zgodovine in kulture antičnega Bližnjega vzhoda.

V uvodu pisec kratko poda razvoj asiriologije in seznam kratic. Prvi del (str. 15—40) obsega bibliografijo 504 temeljnih del z vseh področij asiriologije, od najsplošnejših do podrobnih študij o pravu, cenah, kronologiji, zgodovini itd. Vsako delo ima svojo zaporedno številko. V tekstu dela ne citira z imenom avtorja in naslovom, ampak s številko, ki jo ima v bibliografiji. S tem postane tekst preglednejši in citiranje lažje. V drugem delu (str. 43—223) zgoščeno podaja zgodovino in kulturno zgodovino Bližnjega vzhoda od prazgodovinskih zametkov do vdora t. i. pomorskih narodov (tj. do ca. 1200 pr. n. e.).

Tretji in najzanimivejši del (str. 227—345) pa obravnava problematiko asiriologije in sicer: probleme kronologije, sociologije, administracije, cen in življenjskih stroškov, vere. V posebnem poglavju obdela zapleteno problematiko hetitske zgodovine in v naslednjem poglavju problematiko ob pojavu velesil na Bližnjem vzhodu: Mitanije, Asirije in Babilonije.

Pomudimo se malo dlje pri tretjem delu.

V poglavju o kronoloških težavah zgodovinopisja Starega vzhoda pisec razpravlja o treh kronoloških sistemih, ki se trenutno uveljavljajo: dolgi, srednji in kratki sistem. Ko opiše prednosti in slabosti vsakega sistema, se odloči za srednjo kronologijo. Ta trenutno najbolj ustreza sedanjemu stanju raziskav. Naslednje poglavje obravnava družbo in družbene sisteme. Avtor podaja problematiko migracij v prazgodovini in s tem v zvezi izvor sumerske kulture, prihod Sumercev v Mezopotamijo in njihov odnos do semitskega prebivalstva. Nadalje obravnava demokracijo v sumerskih državcih 3. tis. pr. n. e. in vpliv religije na socialne odnose.

Zanimivo je poglavje o administraciji. Sistem državne uprave se je pričel oblikovati že v času pred akadsko dobo (pred 2500 pr. n. e.), se dokončno izoblikoval v času tretje dinastije iz Ura in se skoraj nespremenjen ohranil v semitskih državah, ki so prevzele dediščino sumerske kulture. Nič manj ni zanimivo in pomembno poglavje o cenah, mezdah in življenjskem standardu. Vprašanja v zvezi s tem sodijo med najtežje probleme ekonomike Starega vzhoda. Kdor bi se s tem ukvarjal, bi moral obdelati skoraj brezbrežno morje ekonomskih tekstov. Določiti bi moral merske sisteme v raznih dobah, razmerja med njimi in gibanje cen skozi obdobja zgodovinskega razvoja. Kako je to težko, nam priča dejstvo, da imamo le dve študiji, ki obravnavata to snov (W. Schwentzner: »Zum altbabylonischen Wirtschaftsleben«. MVAG, 19/3, 1915 in B. Meissner: »Warenpreise in Babylon«. Berlin 1936). P. Garelli je staroasirsko obdobje obdelal v: »Les Assyriens en Cappadoce«, Paris 1963. S temi problemi je povezano vprašanje mezd in življenjskih stroškov, ti pa so se zopet gibali odvisno od stanja gospodarstva.

Tudi v verskih koncepcijah je bil odločilen vpliv sumerske kulture. V malih sumerskih državicah so se, podobno kot v grških poljih, izoblikovali kultni mestni božanstev z zapletenim ritualom in teologijo, ki skuša kar najbolj povzdigniti domače božanstvo.

Tako so nastale razne kozmogonije, razlage razvoja sveta in poteka zgodovine. Najvažnejši »teološki sistemi«, če lahko tako rečemo, so se izoblikovali v sumerskem verskem središču Nippurju, v Šuruppaku in v Eriduju. Kljub temeljnemu delu S. N. Kramerja, A. Falkensteina, A. Sjöberga in drugih, je tudi tu še mnogo nerazjasnenih problemov. Predvsem potrebujemo več temeljitih filoloških obdelav mitov in ritualov in s tem v zvezi raziskav verske terminologije Starega vzhoda.

Eno od zapletenih vprašanj je tudi nastanek in razvoj hetitske države. Edini vir so nam teksti iz Bogazköya. Iz njih lahko delno rekonstruiramo potek hetitske zgodovine. Žal je večina tekstov iz t. i. nove države, iz obdobja zadnjih dvesto let od šeststo let hetitske zgodovine. In še med njimi je 80 % verskih. Iz stare in srednje države je ohranjenih le nekaj tekstov. Nekaj maledga o vrstnem redu vladarjev lahko povzamemo iz ritualov in daritvenih seznamov za umrle kralje. Tu so vladarji naštetih približno po vrstnem redu, kakor so vladali. Vendar tudi ti sezname niso popolnoma zanesljivi. Tako nam je dobršen del hetitske zgodovine nejasen in o mnogih dogodkih lahko le ugibamo. Tudi čas viška hetitske moči, nova država, ni popolnoma jasn. Kaj malo vemo o odnosih z državami in plemeni v Mali Aziji, s Kaškejci, Arzawo in Ahhijawo, ki so jo nekateri enačili s Homerjevo Ahajo.

Kljub velikemu številu virov tudi hetitska religija ni kdo ve kako dobro obdelana. Kot pri sumerskem verstvu so potrebne tudi tu predvsem temeljite filološke obdelave ritualov in mitov. Ko bi to bilo opravljeno, bi lahko točneje določili pomen vsaj glavnih hetitskih božanstev (npr. sončne boginje iz Arinje, Tešuba, Telepinuja itd.), lahko bi globlje prordrli v verska in s tem v zvezi tudi v etična načela Hetitov. Zadnje poglavje obravnava še ostale tri velesile Starega vzhoda v drugi polovici 2. tis. pr. n. e.: Mitannijo, Asirijo in Babilonijo. Avtor obravnava medsebojne odnose, majavo ravnotežje, ki je nekaj časa vladalo med njimi in spopad, ki se je končal z uničenjem mitanske in propadom hetitske države.

V tem kratkem pregledu tretjega dela so seveda nakazani le glavni problemi, ki jih avtor okvirno obdelava. Dotakne se še vrste manjših problemov in jih skuša reševati: sumersko versko in administrativno terminologijo, problematiko okrog vojaških pohodov Šuppiluliume I., problem Ahhijawe, pojav bojnega voza na Starem vzhodu, itd. Garellijevo delo, posebno še tretji del, s kritičnim obravnavanjem zgodovine in kulture in z nakazovanjem poti k reševanju problemov, je krepka spodbuda in hkrati soliden vodnik vsakomur, ki se hoče posvetiti zapleteni problematiki zgodovine in kulture Bližnjega vzhoda.

Marko Urbanija

Georges Roux, **Ancient Iraq**, a Pelican Book, A 828, Harmondsworth, Penguin Books 1969, 480 str., 8°.

Pričujoča knjiga je pravzaprav razširjena in dopolnjena izdaja serije člankov, ki jih je avtor od septembra 1956 do januarja 1960 objavljajl v reviji »Iraq Petroleum« pod naslovom »The Story of Ancient Iraq«. Serija je doživela nenavaden uspeh med laiki in med strokovnjaki. To je avtorja opogumilo, da se je lotil pisanja najstarejše zgodovine Iraka.

Avtor sam pravi, da »knjiga ni namenjena učenjakom, ampak nestrokovnjakom in študentom. Po svetu narašča število izobražencev, ki jih zelo zanima splošna zgodovina Orienta. Željni znanja pa še niso našli v eni knjigi in v primernem obsegu zbranih vseh podatkov, ki si jih želijo o deželi, ki jih zanima«. Tem je knjiga namenjena.

Knjiga je razdeljena na 25 poglavij. Prvo poglavje, »The Geographical Setting«, oriše zemljepisno okolje Mezopotamije, geologijo in trgovske poti.